

КАТАЛІЦКІ МАЛАДЗЁЖНЫ РУХ НА ТЭРЫТОРЫІ ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ Ў МІЖВАЕННЫ ПЕРЫЯД

Крывуць Віталій Іванавіч,
Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт (г. Баранавічы, Беларусь)

Даклад прысвечаны развіццю каталіцкага маладзёжнага руху на тэрыторыі Заходняй Беларусі ў 1921 – 1939 гг. Характарызуюцца ідэалогія і асноўныя накірункі працы гэтага руху. Таксама паказана эвалюцыя яго ўзаемаадносін с польскімі ўладамі.

Каталіцкі касцёл карыстаўся вялікім уплывам сярод насельніцтва міжваеннай Заходняй Беларусі. Пры гэтым каталіцкі касцёл займаў прывілеяванае становішча ў параўнанні з іншымі канфесіямі, што дазваляла яму весці значную працу сярод насельніцтва, у тым ліку і выхаванне маладога пакалення.

Адносіны каталіцкага касцёла да выхавання моладзі былі сфармуляваныя ў энцыкліцы рымскага папы Пія XI “Дівіні ілліус магістры” (1929 г.). Папскі дакумент асуджаў ўсе педагагічныя сістэмы, якія не прызнавалі першародны грэх і божую

міласць. Энцыкліка вызначала, хто павінен займацца выхаваннем – царква, сям'я і дзяржава. Пры гэтым вядучая роля адводзілася менавіта царкве. Прынцыповай мэтай выхавання з'яўлялася фарміраванне “сапраўднага і дасканалага хрысціяніна” [2, с. 180]. Лічылася, што выхаванне добрага хрысціяніна азначае і выхаванне добрага грамадзяніна. У энцыкліцы адзначалася, што “католік, дзякуючы таму, што ён выхаваны згодна з каталіцкімі прынцыпамі, з'яўляецца найлепшым грамадзянінам, які любіць сваю Айчыну і па-сапраўднаму ляяльны ў адносінах да дзяржаўнай улады, незалежна ад формы кіравання” [1, с. 186].

Каталіцкае духавенства вяло актыўную дзейнасць у маладзёжным асяроддзі, у тым ліку і праз клерыкальныя маладзёжныя саюзы. Найбольш буйной такой арганізацыяй было Аб'яднанне польскай моладзі. На тэрыторыі Заходняй Беларусі яго гурткі з'явіліся ў 1926 г. [2, арк. 476]. У 1934 г. адбылася рэарганізацыя аб'яднання: былі створаны асобныя арганізацыі для юнакоў і дзяўчат – Каталіцкае аб'яднанне мужчынскай моладзі (КАММ) і Каталіцкае аб'яднанне жаночай моладзі (КАЖМ).

У гэтыя арганізацыі ўваходзіла каталіцкая моладзь ва ўзросце 14–25 гадоў. У Заходняй Беларусі да 80% членаў аб'яднанняў складалі сельскія хыхары [2, арк. 476]. Ячэйкі ствараліся пры прыходах, потым ішлі павятовыя саюзы, потым – акруговыя. На тэрыторыі Заходняй Беларусі існавалі акругі з цэнтрамі ў Вільні, Сакулцы і Лідзе. На кожным узроўні існавала пасада царкоўнага асістэнта, прадстаўніка епіскапа [3, с. 6].

Статут арганізацыі заяўляў, што асноўная яе мэта – выхаванне адукаваных і актыўных членаў каталіцкай царквы, падрыхтоўка іх да хрысціянскага служэння, распаўсюджванне каталіцкіх прынцыпаў ва ўсіх сферах жыцця і культуры [4, с. 3].

Каталіцкі маладзёжны рух набыў значны размах на тэрыторыі Заходняй Беларусі. На пачатак 1930-х гг. АПМ налічвала тут 11 500 членаў у 587 гуртках і 1 300 апекуноў у акруговых і павятовых патранатах [2, арк. 477]. Аднак, неабходна адзначыць, што многія гурткі існавалі толькі на паперы.

Адным з галоўных накірункаў працы АМП была рэлігійная дзейнасць. У астатнім гэтая праца шмат у чым супадала з асноўнымі накірункамі дзейнасці праўрадавых маладзёжных саюзаў – ваеннай падрыхтоўкай, сельскагаспадарчай асветай, патрыятычным выхаваннем у паланізатарскім духу. Так, у красавіку 1932 г. на з'ездзе АПМ была прынята спецыяльная рэзалюцыя па пытанню ваеннай падрыхтоўкі і фізічнага выхавання (ВП і ФВ). У ёй было заяўлена, што каталіцкія аб'яднанні павінны стаяць у першых шэрагах абаронцаў дзяржавы на яе ўсходніх рубяжах. У сувязі з гэтым прадугледжвалася стварэнне гурткоў ВП і ФВ пры кожным гуртку АПМ [5, с. 12]. АПМ вяло актыўную паланізатарскую дзейнасць. Яна выразна выявілася ў 1931 г. у час перапісу насельніцтва. Віленскае кіраўніцтва АМП заклікала сваіх членаў прыняць актыўны ўдзел у перапісе і зрабіць асаблівы націск на “дакладнасць інфармацыі” адносна роднай мовы, якую мясцовае насельніцтва называла “тутэйшай”. Інструкцыя падкрэслівала, што ніякай “тутэйшай” мовы няма: “Мова, якую выкарыстоўваюць на нашых землях, з'яўляецца адной з гаворак польскай мовы, як гуральская, мазурская, кашубская, такім чынам, яна з'яўляецца польскай мовай” [6, с. 21–22].

Не гледзячы на паланізатарскую пазіцыю клерыкальных аб'яднанняў моладзі, іх адносіны з польскімі ўладамі і праўрадавымі аб'яднаннямі моладзі былі даволі

напружанымі. Прадстаўнікі дзяржаўнай сістэмы адукацыі не рэкамендавалі настаўнікам падтрымліваць яго [7, с. 242]. Справаздача праўрадавага віленскага Саюза маладой вёскі сярод перашкод на шляху развіцця арганізацыі называла “атакі духавенства” [8, с. 12].

Становішча пачало мяняцца ў сярэдзіне 1930-х гг. “Санацыя” пачала мадыфікацыю сваёй выхаваўчай дактрыны ў накірунку прыняцця некаторых каталіцкіх ідэй. Міністр адукацыі У. Свентаслаўскі заяўляў, што “няма дзяржаўнага выхавання без уліку рэлігійна-маральных каштоўнасцей” [9, с. 93]. Улады зрабілі і шэраг практычных крокаў, накіраваных на аблягчэнне існавання КАММ і КАЖМ. Так, у 1935 г. філіялы гэтых саюзаў атрымалі некаторыя льготы, у тым ліку вызваленне ад выплаты падаткаў за свае памяшканні [10, с. 53 – 54].

Адначасова царкоўная іерархія наладзіла паспяховае супрацоўніцтва з польскай арміяй. У 1936 г., калі Дзяржаўнае праўленне ФВ і ВП прыпыніла супрацоўніцтва з КАММ, генерал Т. Каспржыцкі, кіраўнік дадзенай установы, па асабістай просьбе кардынала А. Глонда, прымаса Польшчы, загадаў аднавіць гэтае супрацоўніцтва. Пры гэтым ваеннае навучанне сваіх членаў КАММ магло весці толькі ў атрадах праўрадавага Стралецкага саюза [11, с. 65].

Такім чынам, каталіцкі маладзёжны рух, інспіраваны царкоўнай іерархіяй, атрымаў даволі інтэнсіўнае развіццё на тэрыторыі Заходняй Беларусі. Пад уплывам АПМ, а потым КАММ і КАЖМ знаходзілася значная колькасць маладых сялян каталіцкага веравызнання. У асноўных сваіх накірунках дзейнасць клерыкальных аб’яднанняў супадала з дзейнасцю праўрадавых арганізацый моладзі. Але існавала пэўная канкурэнцыя. Аднак, у асноўным гэтая канкурэнцыя была пераадолена ў другой палове 1930-х гг.

Літаратура

1. Grochowski, L. Doktryna wychowawcza katolicyzmu w Polsce międzywojennej / L. Grochowski // *Rozprawy z dziejów oświaty*. – 1984. – t. XXV. – S. 173 – 206.
2. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ). – Ф. 242 п. Прадстаўніцтва ЦК КПЗБ. – Воп. 1. – Спр. 305.
3. Statut Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej. – Poznań: Nakładem Spółki Akcyjnej „Ostoja”, 1934. – 16 s.
4. Statut Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej. – Poznań: Nakładem Spółki Akcyjnej „Ostoja”, 1934. – 16 s.
5. Związek Młodzieży Polskiej // *Wiadomości Akcji Katolickiej Archidiecezji Wileńskiej*. – 1932. – № 5. – S. 9 – 24.
6. Związek Młodzieży Polskiej // *Wiadomości Akcji Katolickiej Archidiecezji Wileńskiej*. – 1931. – № 5. – S. 15 – 30.
7. Wskazania w zakresie pracy społeczno-oświatowej w r. 1930/31. Wileńskiej Okręgowej Komisji społeczno-oświatowej Związku N.P. // *Polska Oświata Pozaszkolna*. – 1930. – № 4 – 5. – S. 237 – 242.
8. Machowiecki, Z. Dorobek Związku Młodej Wsi Ziemi Wileńskiej za 1937/38 rok / Z. Machowiecki // *Koło Młodzieży. Miesięcznik Związków Młodej Wsi Ziemi: Wileńskiej i Nowogródzkiej*. – 1938. – № 6 – 7. – S. 12 – 14.
9. Sadowska, J. Wychowanie państwowe i jego odbicie w programach szkolnych / J. Sadowska // *Res Historica*. – 2004. – № 16. – S. 83 – 93.
10. Мараш, Я.Н. Политика Ватикана и католической церкви в Западной Белоруссии (1918 – 1939) / Я.Н. Мараш. – Минск: Беларусь, 1983. – 96 с.
11. Odziemkowski, J. Wieś i armia w II Rzeczypospolitej / J. Odziemkowski. – Wrocław: Ossolineum, 1988. – 154 s.